

ENRIC DILMÉ
dr. arquitectura

DUES FORMES D'ENTENDRE EL GÒTIC

Les colpidores imatges de l'incendi de la catedral de Notre-Dame de París ens recorden l'extraordinari llegat que ens va deixar l'Edat Mitjana. Es tracta de construccions d'una habilitat constructiva excepcional que no van ser apreciades fins als moviments romàntics del segle XIX. De fet el Renaixement va arraconar les construccions medievals titllant-les de "modernes" en contraposició a les gregues i romanes que eren "antigues" i amb les que calia connectar, de nou, per reprendre el camí perdut. Recordem com l'humanista **Pietro Summonte** desconcertat davant la magnificència de la Sala dei Baroni del Castell Nuovo de Nàpols va dir: *è cosa strana*, i va afegir per justificar la raresa que: *è cosa catalana*¹. Sense saber-ho es referia a un exemple excepcional del gòtic meridional com veurem més endavant. Ara bé, en contra del que opinava Summonte, estudis recents han argumentat la base vitruviana de les proporcions dels edificis del gòtic del sud².

Interior de Santa Maria del Mar de proporcions vitruvianes (citybook.es)

¹ A. Serra Desfilis, "É cosa catalana". La Gran Sala de Castel Nuovo en el contexto mediterráneo, *Annali di architettura*, 12 (2002).

² J. Bracons, "Les proporcions vitruvianes de Santa Maria del Mar", dins X. Barral (dir.), *Arquitectura religiosa antiga i medieval*, 1999.

ENRIC DILMÉ
dr. arquitectura

En tot cas, quedava clar que la manca d'ordres clàssics era un obstacle perquè s'adonés de l'extraordinària d'espaiositat de la sala i de la seva connexió amb el món clàssic. Va ser amb el Modernisme on s'apreciaran amb més força les subtils constructives i estètiques de les corrents artístiques medievals. **Gaudí**, sense anar més lluny, va intentar tota la seva vida superar els prodigis tècnics del gòtic de l'Île-de-France, sense adonar-se de les virtuts dels de casa, del meridional. No és estranya aquesta predilecció, ja que no ha estat fins al segle XX que s'han apreciat les virtuts del gòtic de l'antiga corona d'Aragó³.

Notre-Dame és un dels primers exemples del gòtic que es desenvolupà al centre de França als segles XII i XIII i que va servir de model a moltes de les catedrals que es bastiran a tota Europa. L'*opus francigenum* es caracteritza per basíliques de tres naus amb trams curs i amb una important diferència d'alçada entre la nau central i les laterals. La percepció espacial és d'una forta direccionalitat i ascencionalitat. Hom no pot percebre tot l'espai des de la nau central, ans al contrari, les naus laterals queden amagades darrere de les atapeïdes files de columnes que les separa. La secció comentada obligava a una potent estructura exterior per contrarestar les empentes de la nau central dibuixant un entramat d'arcbotants a diferents nivells que passaran a ser característics d'aquests edificis. L'obra es completava amb una profusa ornamentació que accentuava l'espectacularitat del temple.

Interior i exterior de la catedral de Notre-Dame (Wikipedia i excelsior.com)

³ J. Domenge, "Santa Maria del Mar i la historiografia del gòtic meridional", *Quaderns d'Història*, 8 (2003).

ENRIC DILMÉ
dr. arquitectura

L'arquitecte **Joan Rubió i Bellver** definia el gòtic septentrional com: *es el tipo de catedral nave, en el que los espacios se oprimen y aprietan, los triglifos y galerías se multiplican y en que la complicada ingeniosidad de estos inquietos maestros góticos llegan alguna veces al delirio*⁴. Mentre que l'historiador **Émile Mâle** la descrivia com: *l'église dramatique, mystérieuse, pleine d'aspiracions de la France du Nord*⁵.

A l'antiga corona d'Aragó i concretament als territoris que tocaven al Mediterrani es va desenvolupar entre els segles XIII i XV un gòtic oposat al septentrional on l'interior és un espai unitari que hom pot captar amb un simple cop d'ull des de l'entrada gràcies a l'anivellament de les alçades de les naus i la separació extrema dels pilars que queden reduïts a la mínima secció. En el cas de la catedral de Girona fins i tot s'opta per la nau única, la més ampla del gòtic. La secció resultant permet contrarestar les empentes de la nau central amb les laterals i el conjunt amb contraforts perimetrals reduint així els arcbotants a la mínima expressió. Si a tot plegat hi sumem l'austeritat decorativa, obtenim una imatge de construcció compacta, de "cubisme gòtic" com la denomina l'historiador **Pierre Lavedan**⁶.

Interior i exterior de la catedral de Mallorca (Triadvisor.es i freetour.com)

⁴ J. Rubió i Bellver, *Conferencia de los conceptos orgánicos, mecánicos y constructivos de la catedral de Mallorca*, 1912.

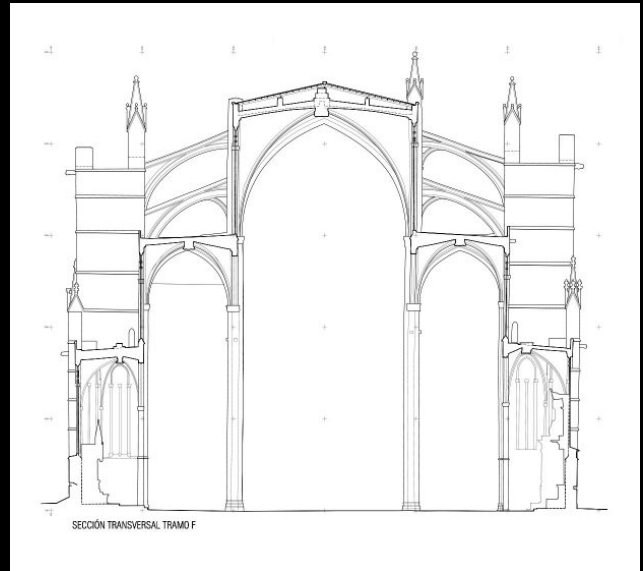
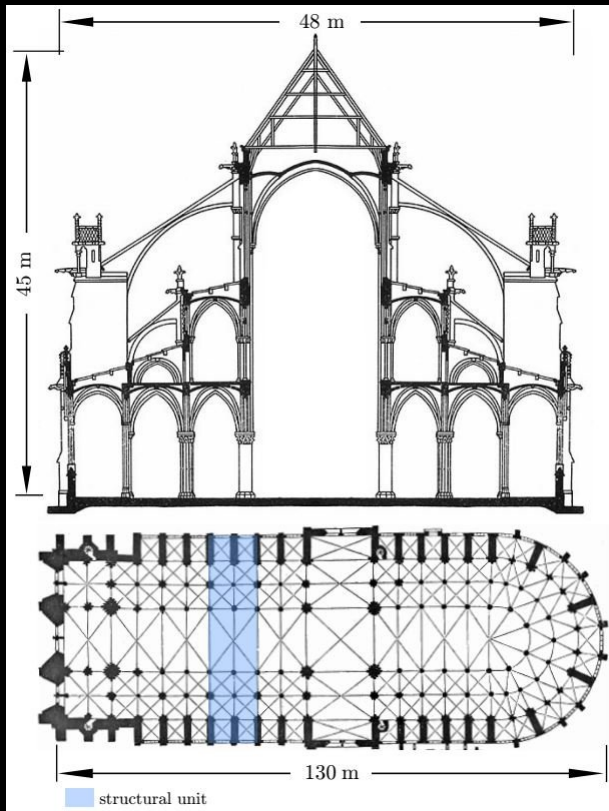
⁵ E. Mâle, "L'architecture gothique du Midi de la France", *Art et artistes du Moyen Age*, 1926.

⁶ P. Lavedan, *L'architecture gothique religieuse en Catalogne, Valence et Baléares*, 1935.

ENRIC DILMÉ
dr. arquitectura

La definició de **Lavidan** es va fer al primer terç del segle XX coincidint amb les noves tendències arquitectòniques on la importància de l'espai, la simplicitat de les formes i l'austeritat decorativa s'imposen⁷. El Moviment Modern descobrirà el gòtic meridional i el vindicarà. No debades **Le Corbusier** va voler conèixer personalment la Catedral de Mallorca durant la seva estada a l'illa del 26 al 28 de març de 1932 quedant corprès de la grandesa del seu espai interior i la sobrietat general del temple.⁸

Les seccions transversals de la catedral de Notre-Dame i la de Mallorca a la mateixa escala (researchgate.net i 3d). Es pot apreciar les diferències entre ambdós temples com la direccionalitat de la primera i l'espaisitat de la segona.

Escrit a Escaldes-Engordany, el 15 de Maig (aniversari de la meva filla Txell) del 2019.

⁷ B. Zevi, *Saber ver la arquitectura: ensayo sobre la interpretación espacial de la arquitectura*, 1951.

⁸ G. Alomar, "Sobre les estades a Mallorca dels arquitectes Gaudí i Le Corbusier", *Estudis Baleàrics*, 27 (1987).